

III. Hadis Anabilim Dalları İhtisas Toplantısı 24-26 Ekim 2014 - Adana

Haz. Taha Çelik

Arş. Gör. Necmettin Erbakan Üniversitesi İlahiyat Fakültesi
Hadis Ana bilim dalı Araştırma Görevlisi
Sosyal Bilimler Enstitüsü Hadis Bilim dalı Doktora Öğrencisi
celik.taha@hotmail.com

Çukurova Üniversitesi, Adana Müftülüğü, Adana Valiliği ve Adana Büyükşehir Belediyesi'nin katkılarıyla düzenlenmiş olan III. Hadis Anabilim Dalları İhtisas Toplantısı 24-26 Ekim 2014 tarihleri arasında Adana'da, Ramazanoğlu Camii altındaki konferans salonunda gerçekleştirildi. Açılış konferansı ve panelin ardından toplantıda değerlendirme oturumuyla birlikte beş oturumda dokuz tebliğ sunuldu. Son zamanlarda İlahiyat Fakültelerinin sayısındaki artışla doğru orantılı olarak toplantıya Hadis akademiasından geniş bir katılımın olduğu gözlemlendi. Akademisyenler haricinde, üniversite öğrencileri, din görevlileri ve halkın yoğun teveccüh gösterdiği toplantı, protokol ve selamlama konuşmalarının ardından Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi emekli öğretim üyesi Prof. Dr. Mehmet Said Hatiboğlu'nun açılış konferansı ile başladı.

Prof. Dr. Said Hatiboğlu konferansın önemli bir bölümünü Hadis mütehasşısı olmaya aday ilim taliplerine verdiği mesajlara tahsis etti. Tarihsel süreçte İslâmî ilimler literatürüne dair Batıda ve Türkiye'de yapılmış olan çalışmaları kıyaslayan Hatiboğlu, bu hususta batının bize tekkaddüm ettiğine vurgu yaptı. Yeni tamamlanmış olan Diyanet İslam Ansiklopedisi'nin ilk örneğini yıllar önce onların verdiğini, Türkiye'de ise o eserin kırk küsur yılda ancak tercüme edilebildiğini ifade etti. Batı dünyasına İslâmî ilimler sahasında bir şeyler söylenmek isteniyorsa onların dilinin iyi kullanılması ve referans aldıkları kaynakların doğru ve sistemli bir şekilde değerlendirilebilmesi gerektiğine dikkat çeken Hatiboğlu, buna Batının İslâmî Müslümanlardan değil bizzat kendi kaynaklarından öğrenmelerini gerekçe gösterdi. Avrupa'ya hadis alanında gönderilmiş olan asistanlara sorulan ilk sorunun Ignaz Goldziher'i okuyup okumadığı olmasının, kabul ettikleri İslami ilimler kaynakları hakkında fikir vermesi açısından büyük önemi haiz olduğunu söyledi. Batının İslâm'ın siyasi bir din olduğu iddiasının gerçekliğine temas eden Hatiboğlu, İslâm'ın sadece ahiret ya da kabir dini olmayıp kişinin dünyada Allah'ın rızasına uygun yaşamasını sağlayan bir din olduğunu söyledi. İslâm'ın en fazla istismar edildiği alanın da siyaset olduğunu, siyasi çalkantının neticeleri olan Cemal ve Sıffin savaşlarında tarihçilerin kaydettiğine göre 60-70 bin kişinin öldüğünü ve sonra gelen âlimlerin bunların muhasebesini yapmaları neticesinde mezheplerin

doğduğunu ifade etti. Selef âlimlerinin ihtilaflarına da değinen Hatiboğlu, mantıkla iştiğal yahut Kur'an'ı mahluk kabul etmek gibi sebeplerden dolayı âlimlerin birbirlerine ağır ithamlarda bulduklarını; ilmi bu zatlardan gelen nakillerden öğrenmek durumunda olan bu dönemin ilim taliplerine düşenin kitaplardaki bilgilerin doğrusunu eğrisinden ayırmak olduğunu söyledi.

Prof. Dr. Mehmed Said Hatiboğlu'nun konferansından sonra Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi öğretim üyesi Doç. Dr. Gözde Ramazanoğlu Adana tarihi ve Adana'da bulunan tarihi eserlere dair bir sunum yaptı. Ramazanoğlu'nun sunumunun ardından "Çukurova Yöresinde Hadis" konulu bir panel verildi. Konuşmasına Adana tarihine dair bilgi verdikten sonra başlayan ilk panelist Prof. Dr. Ali Osman Ateş, Adana tarihinde hadis ve hadisçiler konusunu ele aldı. Kaynaklarda Adanalı hadis yahut tefsir alimlerine "ezenî" nisbesi verildiğini ifade eden Ali Osman Ateş, hadisleriyle Kütüb-i Sitte'ye kaynaklık etmiş olan hadis âlimleri hakkında kısa bilgiler vererek aktaran Evliya Çelebi'nin Adana'da bulunan üç dâru'l-hadisten bahsettiğini aktardı. Şimdiki adı Yakapınar olan Misis'te Missîsî nisbesiyle medfun elli sekiz hadis âliminin bulunduğunu zikreden Ateş, hicrî ilk dört asırda Adana'da iki, Misis'te yirmi sekiz Hadis âlimi yetişmiş olduğunu zikretti.

Panelin ikinci konuşmacısı olan Prof. Dr. Abdulkadir Evgin, Tarsus yöresinde hadis konusunu ele aldı. Yüz elliye yakın, orada yetişmiş yahut ikamet etmiş Tarsûsî nisbeli hadis âlimi bulunduğunu zikreden Evgin, Ebu Davud ve Ahmed b. Hanbel gibi meşhur hadisçilerin de Tarsus'a gelmiş olduklarını söyledi. Panelin ardından oturumlara geçildi.

I. Oturum "Lisans Programlarında Hadis Dersleri ve Müfredatları" başlığını taşıyordu. Prof. Dr. İsmail Hakkı Ünal'ın başkanlık yaptığı oturumda ilk tebliği sunan Doç. Dr. Bekir Tatlı'nın konusu "Türkiye'de Hadis Dersleri ve Müfredatları" idi. Tatlı, 20. asrın başlarından günümüze kadar üniversite ve muadili programlarda okutulan Hadis ve Temel İslam Bilimleri derslerinin müfredatları hakkında bilgi verdi. Özellikle Hadis ve Hadis Tarihi dersleri ve içerikleri hususunda bilgilendirmede bulunan Tatlı, Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi açılıncaya kadar ilahiyat dersleri ve müfredatları ile ilgili o dönemin tartışmalarından bahsetti. Ankara, İstanbul ve Erzurum'daki fakültelerde verilmiş olan ve yıllar geçtikçe artan hadis derslerinden bahseden Tatlı, bazı ilahiyat fakültelerinin güncel programlarındaki zorunlu ve seçmeli hadis derslerinden, kimi hadis hocalarının Hadis derslerinde okuttuğu kaynaklardan ve son olarak 24-25 Mart 2012 yılında Samsun'da gerçekleştirilmiş olan çalıştayda alınan kararlar doğrultusunda İlahiyat Fakülteleri lisans mezunlarından Hadis dersleri hususundaki beklentilerden söz ederek tebliğine son verdi.

İkinci tebliğ "İslam Dünyası'nda Hadis Dersleri ve Müfredatları" başlığını taşıyordu. Yrd. Doç. Dr. Yusuf Suiçmez tebliğinde Müslüman ülkelerde Hadis eğitimi veren üniversite, fakülte ve bölümlerden bahsetti. Bu bağlamda Suudi Arabistan, Pakistan, İran, Malezya ve Lübnan'daki üniversitelerin programları ve Hadis derslerinin içerikleri ile Hadis eğitim sistemlerini anlattı.

Oturumun son tebliğinde Doç. Dr. Özcan Hıdır "Batı Dünyası'ndaki Lisans Programlarında Hadis Dersleri ve Müfredatları" konusunu ele aldı. Programları;

yöntem, amaç ve literatür açısından değerlendiren Hıdır, Batı'da din ve İslam eğitimi veren kurumlar, İslam araştırmalarındaki farklılıklar ve bunların etkenlerinden bahsetti. Batı dünyasından Hollanda ve Almanya örnekleri üzerinde duran Hıdır, Rotterdam ve Avrupa İslam Üniversiteleri, Amsterdam VU Üniversitesi, Heiden, Tübingen, Osnabrück ve Frankfurt üniversitelerinde verilen Hadis dersleri ve okutulan kitaplar hakkında bilgi verdi.

Toplantının ilk günü "Ehl-i Hadise Vefa" başlığıyla vefat etmiş olan hadis hocalarını anma programı ile sona erdi. Bu bağlamda Prof. Dr. Tayyip Okiç, Prof. Dr. Talat Koçyiğit, Prof. Dr. Mücteba Uğur, Prof. Dr. Ali Yardım, Prof. Dr. M. Cemal Sofuoğlu, Prof. Dr. Selman Başaran, Prof. Dr. İbrahim Canan ve Prof. Dr. Ahmet Demirci'ye ait hatıralar, kendilerini yakından tanıyan hocalar tarafından anlatıldı.

Toplantının ikinci günü ilk oturumun ana konusu "Hadis Ders Sunum Teknikleri" idi. Prof. Dr. Bilal Saklan'ın başkanlığında gerçekleştirilen oturumda ilk olarak Prof. Dr. Enbiya Yıldırım "Arapça Verilen Hadis Dersleri" konusu üzerinde durdu. Derslerin yüzde yüz Arapça olması yahut kısmen Arapça işlenmesi meselesinin olumlu ve olumsuz yönlerine temas eden Yıldırım, öğrenci yeterlilikleri ve hocaların yetkinlikleri meselesine dikkat çekti. Özellikle yurtdışından gelen Arap hocalar hususunda oldukça seçici davranmanın gereğine değinen Yıldırım, bu hususta öğrencilerinden aldığı geri bildirimleri paylaştı.

Oturumun ikinci tebliğini sunan Yrd. Doç. Dr. Macit Karagözoğlu'nun konusu "İngilizce Verilen Hadis Dersleri" idi. Hali hazırda eğitim verilmekte olan Marmara, İstanbul ve Ankara üniversitelerinin İngilizce İlahiyat programlarını ele alan Karagözoğlu, ilgili programlardaki öğrenci sayıları ve öğrenci profili hakkında bilgi verdi. Ayrıca programla ilgili; üniversiteye giriş taban puanının Türkçe İlahiyat Programlarından yüksek seyrettiğini, eğitim dili ve sınavların yüzde yüz İngilizce olduğunu, verilen derslerin genelinin normal ilahiyat programlarıyla aynı olduğunu ve programın sadece lisans düzeyinde verilebildiğini henüz lisansüstü eğitimin verilmediğini ifade etti. Özellikle mensubu bulunduğu Marmara Üniversitesi'ndeki İngilizce İlahiyat programı üzerinde duran Karagözoğlu, programın derslerini ve örnek olarak bir dönemin müfredatını paylaştı. Faydasına binaen sistemin olumlu yanlarından ziyade problemlerinden bahseden Karagözoğlu, öğrenciden kaynaklanan problemler cümlesinden olarak öğrencilerin yetersiz İngilizce altyapısı, mezuniyette yetersiz bir Arapça bilgisi ve gelecek hakkındaki belirsizliği zikretti. Öğretici yahut sistem kaynaklı problemlere de değinen Karagözoğlu, öğrencilerin yabancı dilde eğitim verebilecek formasyona sahip olmamaları, bazı hocaların doğrudan öğrencilerle paylaştıkları sisteme dair menfi kanaatlerinin motivasyon kırıcı etkisi ve yetersiz kaynak ve materyal bulunması vb. problemlere değindi.

Prof. Dr. Ahmet Yücel'in başkanlık yaptığı üçüncü oturumda "Hadis Araştırma Becerileri" konusu üzerinde duruldu. "Konu Seçimi ve Araştırma Yöntemleri" başlığıyla ilk tebliği Prof. Dr. Selahattin Polat sundu. Bütün çalışmaların hadislerin otantikliğini tespiti yönelik olduğunu ifade eden Polat, hadis araştırmalarının hadis metinlerinin tahrir edilmesi ve isnadların tahkik ve tahlil edilmesinden ibaret olduğunu lakin günümüzde artık tahrir işinin bittiğini, çünkü elektronik kaynakların bu işi son derece kolaylaştırdığını ve yüzde yüz hallettiğini dolayısıyla da gü-

nümüzde sadece dipnotlarda hadislerin kaynaklarının gösterilmesi şeklindeki tahrir çalışmalarının bilimsel bir değeri kalmadığını söyledi. Şu an ihtiyacımızın isnad araştırması olduğunu ifade etti. Hâlihazırda kullanımda olan hem Türkçe hem de Arapça hadis tarihi ve usulü kitaplarının günümüz pedagojik anlayışına göre ders kitabı olamayacağına dikkat çeken Polat, eserlerin en büyük probleminin yeterli örnek ihtiva etmemeleri olduğunu; örneksiz sağlıklı bir eğitim verilmesinin de mümkün olmadığını ifade etti. Ayrıca hadis dersleri ve materyallerine yönelik; okuma parçaları seçilirken öğrenciye formasyon verip vermediğine dikkat edilmesi gerektiğini, hocaların kendi ders notlarının akademik çalışmalarından daha değerli olduğunu, öğrencilere kütüphanelerde uygulama yaptırılması gerektiğini de ekledi. Karşılaştığı hadis hakkında az da olsa bir kanaat sahibi olamayan bir öğrencinin, mezun olduğunda lisansüstü eğitime hadis harici bir alanda devam ediyorsa nasıl Hadis kullanacağını, nasıl kaynak vereceğini ve nasıl dipnot göstereceğini bilemiyorsa bunun sorumlusunun hocalar ve ders sistemleri olduğuna işaret etti.

Oturumun ikinci tebliğini Doç. Dr. Bekir Kuzudişli sundu. Hadis araştırmalarında elektronik imkânlar konusunu ele alan Kuzudişli, talebeye öncelikle sanal ortamda doğru bilgiye ulaşmak için doğru kaynak kullanmanın gerekliliğinin öğretilmesi gerektiğini belirtti. *Shamela* ile ilgili öğrencilerin problemleri ve kullanırken dikkat edilmesi gereken kurallar ile *Cevami'u'l-kelim* programının faydalarından ve özelliklerinden bahsetti. Öğrencilere söz konusu iki programın ödevler verilmek suretiyle öğretilmesi gerektiğine değinen Kuzudişli, elektronik imkânlarla doğru orantılı olarak artış göstermekte olan intihal konusunda da öğrencilerin bilinçlendirilmesi gerektiğine dikkat çekti.

Toplantının IV. oturumunun ana başlığı “Uzaktan Eğitim Programlarında Hadis Eğitim ve Öğretimi” idi. Oturumda bir tebliğ sunuldu. “Önlisans ve İlitam Programları” konulu tebliğinde Prof. Dr. Mustafa Ertürk, örgün eğitim ve açıktan öğretim programlarını kıyaslayarak iki programda eğitim görenlerin aynı haklara sahip olarak mezun olmalarının yanlışlığına dikkat çekti. Programların sınav sistemlerindeki ve seviyelerindeki farklılıkların, mezun öğrencilerin lisans mezuniyet puanları arasında bir uçurum doğmasına sebep olduğuna temas eden Ertürk, İlitamlardan mezun olan öğrencilerin sayısının ayrı bir problem olduğunu belirtti. Yüz yüze eğitim alamayan söz konusu öğrencilerin formasyon noktasında da büyük eksikliklerle mezun olduklarını ifade eden Ertürk, bütün bu menfi yönleri sebebiyle örgün olmayan bu programın kaldırılması gerektiğine vurgu yaptı.

“Hadis Anabilim Dalının Meseleleri ve Genel Değerlendirme” başlığını taşıyan V. ve son oturumun başkanlığını Prof. Dr. Nevzat Aşık yaptı. Prof. Dr. Zekeriya Güler, Prof. Dr. Hayri Kırbasoğlu, Prof. Dr. Emin Aşıkkutlu ve Prof. Dr. Salih Karacabey’in kıymetli mülâhazalarını paylaştıkları değerlendirme oturumunun ardından iki gün süren, oldukça yoğun geçen ve tecrübelerin paylaşılması ve anabilim dalı mensuplarının tanışması açısından ziyadesiyle önemli olan toplantı sona erdi.